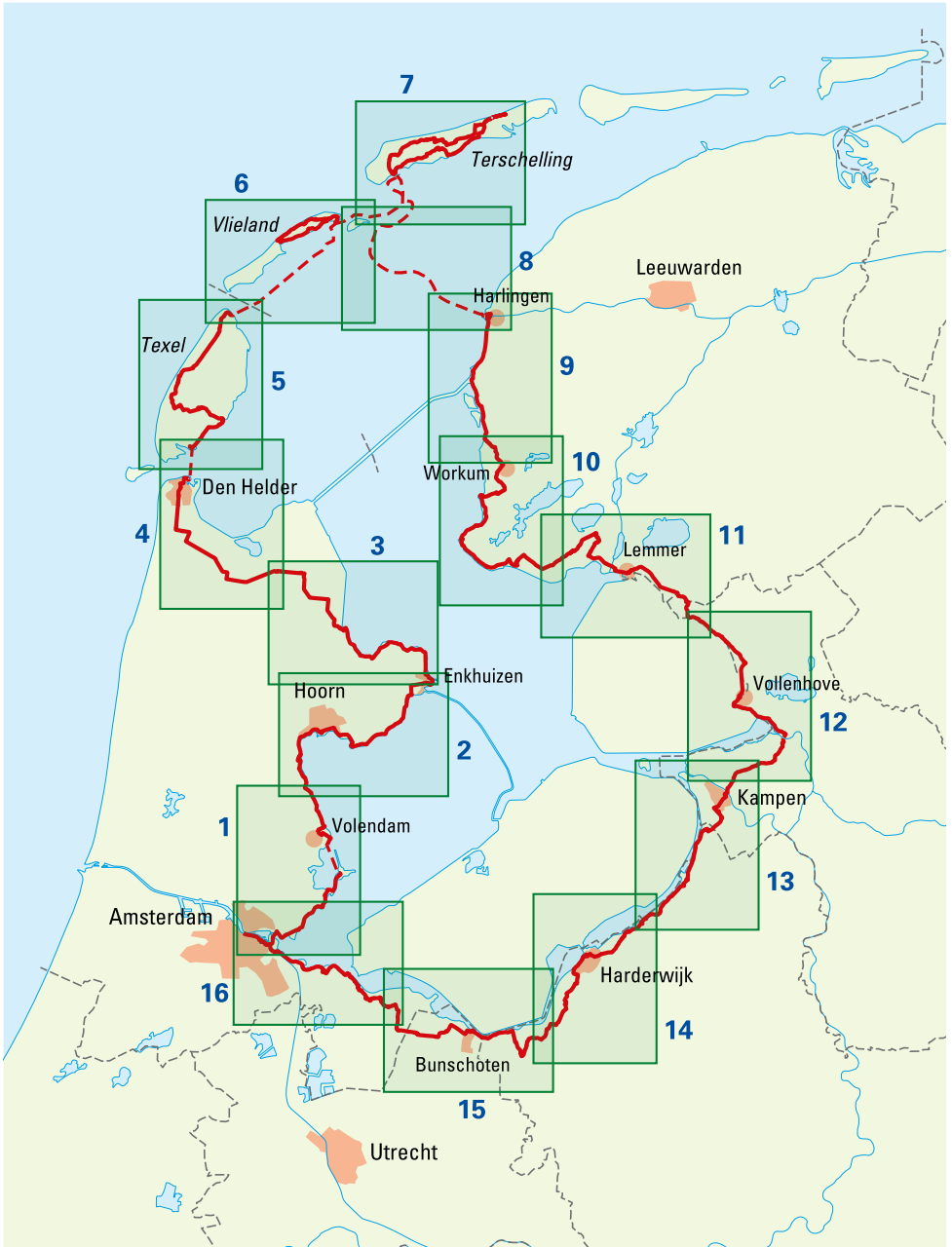

FIETSEN ROND DE VOORMALIGE ZUIDERZEE

Overzichtsk kaart van de route

INHOUD

Inleiding en gebruiksaanwijzing	10
<i>De route</i>	11
<i>Etappes</i>	13
<i>Kaarten en navigatie</i>	14
<i>Overnachten</i>	15
<i>Pontjes</i>	16
<i>Veerbootverbindingen</i>	16
<i>Wegwerkzaamheden</i>	17
<i>De fiets in de trein</i>	17
De Zuiderzee	18
Traject 1: Amsterdam – Den Helder	22
Amsterdam	25
Durgerdam	29
<i>Zaanse huisjes</i>	30
Uitdam	31
Marken	31
<i>Klederdracht van Marken</i>	33
<i>Outger Zondervan, boer op Marken</i>	35
Markermeer	37
Volendam	38
Edam	40
<i>De Stelling van Amsterdam</i>	41
Scharwoude	43
Hoorn	43
<i>Jan Pieterszoon Coen</i>	45
Bovenkarspel	47
<i>Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC)</i>	48
<i>Frits Reynaert, stadsbeiaardier van Edam, Hoorn en Enkhuizen</i>	50
Enkhuizen	52
Andijk	55
Wervershoof	56
Onderdijk	56
Medemblik	57
Slootdorp	60
Wieringerwaard	60
Anna Paulowna	61

Julianadorp	62
Den Helder	62
Traject 2: Den Helder - Harlingen	66
Texel	69
<i>Folklore op Texel</i>	71
Het Horntje	72
Oudeschild	72
Den Burg	73
Nationaal Park Duinen van Texel	73
<i>Adrie Vonk, visser en walvisverzamelaar</i>	74
De Koog	77
De Cocksdorp	79
Vlieland	80
Oost-Vlieland	82
<i>Into the Great Wide Open</i>	83
Terschelling	83
West-Terschelling	84
<i>Oerol Festival</i>	86
Midsland	87
Formerum	89
<i>Willem Barentsz</i>	88
<i>Hille van Dieren, scheepswrakduiker</i>	90
Oosterend	93
Hoorn	94
Lies	94
Traject 3: Harlingen - Kampen	96
Harlingen	99
<i>De Stenen Man</i>	101
<i>Wadlopen</i>	102
Zurich	103
Makkum	105
Piaam	106
Gaast	106
Workum	107
<i>Jopie Huisman</i>	109
Hindeloopen	110
<i>Hindelooper Schilderkunst</i>	111
<i>Titus Stallmann, Hindelooper kunstschilder</i>	112
Molkwerum	115

Stavoren	115
<i>Het vrouwtje van Stavoren</i>	116
<i>Odulfus</i>	118
<i>Hoekse en Kabeljauwse twisten</i>	120
Laaxum	121
Mirns	121
Oudemirdum	123
Sloten	123
Lemmer	124
<i>De IJsselmeerpolders</i>	125
Kuinre	127
Blankenham	128
Blokszyl	128
<i>Kuunderpunter</i>	128
Vollenhove	129
Genemuiden	131
IJsselmuiden	132
<i>Henk de Velde, wereldzeiler</i>	133
Traject 4: Kampen – Amsterdam	136
Kampen	139
Elburg	141
Hierden	143
Harderwijk	143
Nijkerk	146
Bunschoten-Spakenburg	148
<i>Jacob de Graaf, botterschipper in Bunschoten-Spakenburg</i>	151
Eemnes	154
Laren	155
<i>Larense School</i>	157
Naarden	157
<i>Het Gooi</i>	158
<i>Menno van Coehoorn</i>	161
<i>De Hollandse Waterlinie</i>	164
<i>Pierre Cuypers</i>	166
<i>Zuiderzeeballade</i>	168
<i>De knooppunten</i>	170
<i>Accommodatie</i>	172
<i>De kaarten</i>	184
<i>Legenda</i>	184

INLEIDING EN GEBRUIKSAANWIJZING

INLEIDING

De Zuiderzee heeft iets mysterieus. Ik groeide op in het Friese Workum. Dit stond bekend als een Zuiderzeestadje, maar als kind had ik geen flauw idee waar die Zuiderzee was. Wist ik veel dat de Zuiderzee allang niet meer bestond, al sinds 1932 niet meer. Daar kwam ik een aantal jaren later pas achter. De bouw van de afsluitdijk was het einde van de Zuiderzee. Toch blijven we nog vaak refereren naar de Zuiderzee. Het roept bij

mij een beeld op van hoge, woeste golven, die veel schade hebben aangericht in de dorpen en steden op de oevers. Het IJsselmeer beslaat een groot deel van de voormalige Zuiderzee. Maar wanneer je nu rond de Zuiderzee wilt fietsen, moet je niet alleen rond alle polders en randmeren fietsen, maar ook rond een stuk van de Waddenzee. Je fietst zelfs langs voormalige Zuiderzeestadjes, waarvan de oude haven nu in het bos verdwenen is.

In dit boek ben ik uitgegaan van de volledige Zuiderzee, vandaar dat de route over een aantal Waddeneilanden loopt. Natuurlijk mag je ook afsnijden via de Afsluitdijk, de dijk die een einde maakte aan de Zuiderzee, maar ook het leven voor heel veel mensen rond de voormalige Zuiderzee een stuk veiliger heeft gemaakt.

DE ROUTE

Fietsen rond de voormalige Zuiderzee, betekent dat je niet alleen rond het IJsselmeer en het Markermeer fietst, maar ook rond de Waddenzee en de verschillende polders die aangelegd zijn in de Zuiderzee. In deze route zijn de drie Waddeneilanden opgenomen, die door een veerboot met elkaar verbonden worden. Om de gehele route te

voltooiën, die in dit boek beschreven wordt, ben je ongeveer 100 euro per persoon aan veerboten kwijt. Natuurlijk kun je ook afsnijden via de Afsluitdijk, om niet alleen kilometers, maar ook kosten te sparen. De Waddeneilanden geven natuurlijk wel een extra dimensie aan de tocht. De prachtige, glooiende fietspaden door de bossen en duinen op Texel, de witte schelpenpaadjes op Vlieland en het altijd gezellige Terschelling, zijn een absolute aanrader.

Het mooie van deze route is, dat je niet bij het begin hoeft te beginnen. De route is beschreven met Amsterdam als beginpunt, maar je kunt op ieder willekeurig punt op de route instappen.

De route gaat met de klok mee, vanaf Amsterdam vertrek je in noordelijke rich-

verschillende overnachtingsmogelijkheden op de route. Deze staan aangegeven per kilometer, zo kun je ook gemakkelijk zelf een indeling maken, naargelang de afstand die je wilt afleggen op een dag.

KAARTEN EN NAVIGATIE

Achterin het boek vind je 16 genummerde, uitneembare routekaarten. Noord is altijd boven. Per traject zijn er ongeveer vier kaarten, soms heb je nog net een stukje van een vijfde kaart nodig om het traject af te maken. Het beginpunt en het eindpunt van ieder traject wordt aangegeven met een rode pin. De topografische kaarten zijn gemaakt op een schaal van 1:100.000, dat wil zeggen dat een centimeter op de kaart, in het echt een kilometer is. De te fietsen route is aangegeven met de kleur rood. De knoop-

punten op de route worden aangegeven met een wit nummer in een groen cirkeltje. In principe kun je de route fietsen met alleen deze topografische kaarten. Ter ondersteuning is het gemakkelijk om de knooppunten die je bij ieder traject vindt te volgen. Deze staan achterin het boek. De route valt grotendeels samen met knooppuntroutes. Je fietst daarbij van nummer naar nummer. Deze nummers worden op iedere kruising aangegeven met speciale bordjes. Soms is het even zoeken, maar meestal hangen ze ergens aan een paal. Het is een wit bordje met een groen nummer in een cirkel, een groene pijl die de richting aangeeft en een fiets. Wanneer je aan het einde van een route komt, staat er een groot bord met een overzichtskaart van alle knooppuntroutes

Het labyrint van houten geveltjes op Marken

in de omgeving. Meestal zie je het volgende nummer al staan en heb je de kaart niet nodig. Je kunt ook de app Fietsknoop op je telefoon zetten. Hierin kun je de knooppunten invoeren, zo geeft je telefoon de route aan.

Op de eilanden Vlieland en Terschelling zijn geen knooppunten. Hier kun je gebruikmaken van de kaarten of probeer eens te navigeren met je telefoon.

Om te navigeren met een gps of je telefoon, kun je vanaf de website van Uitgeverij Elmar de navigatie files downloaden, die bij dit boek horen. Mocht je over een gps-apparaat beschikken, dan heb je de gpx-files nodig. Het is niet noodzakelijk om een gps-apparaat te hebben, je kunt ook heel gemakkelijk navigeren met je telefoon.

Bijvoorbeeld door de app GPX Reader of Osmand te installeren.

De gemakkelijkste applicatie is Maps.me. Met Maps.me kun je thuis op de wifi alvast alle benodigde kaarten downloaden, zodat je onderweg zonder internetverbinding kunt navigeren. Voor deze app heb je de kml-files nodig, die ook op de website van Uitgeverij Elmar staan. Met deze navigatie files heb je de exacte route op je telefoon en kun je bijna niet meer verdwalen.

Wanneer je navigeert met de telefoon is een telefoonhouder voor op het stuur geen overbodige luxe. Voor 12 euro heb je al een merkloze houder, die ook een lamp en een toeterfunctie heeft. Ook is een extra powerbank aan te bevelen, want navigeren vergt veel van je batterij.

Knooppuntpaaltje

Hotel Lemmer

OVERNACHTEN

Achterin het boek vind je per traject per kilometer de betaalbare mogelijkheden om te overnachten onderweg. Dit zijn de accommodaties op de route of op kleine afstand van de route. Iets verder van de route zijn nog veel meer mogelijkheden. Er zijn voldoende hotels en campings, maar in het hoogseizoen is het aan te raden om van tevoren te reserveren. Je kunt ook lid worden van Vrienden op de fiets, zij beschikken over een lijst van 6.000 adressen in Nederland, waar je voor een vriendenprijs kunt overnachten. Een ander alternatief is het platform Airbnb. Om een overnachting te reserveren via Airbnb moet je een account aanmaken op de website van deze aanbieder.

PONTJES

Er zijn pontjes waarop ook auto's meegaan en voetveren, speciaal voor voetgangers en fietsers. De meeste pontjes waarop auto's meegaan, varen het hele jaar door. De speciale voetveren vaak alleen in de zomer. Hieronder vind je een overzicht van de pontjes op het traject.

Pontje bij Eemdijk over de Eem tussen Bunschoten-Spakenburg en Eemnes.

www.veerponten.nl/veren/eemdijk-eemnes/

Pontje over het Noordhollandsch Kanaal tussen Anna Paulowna en Julianadorp.

www.veerponten.nl/veren/anna-paulowna-julianadorp-den-helder/

Pontje over het Zwarte Water bij Genemuiden.

www.veerpontgenemuiden.nl

TRAJECT 1 – 145 kilometer

AMSTERDAM – DEN HELDER

2 DAGEN

Amsterdam – Enkhuizen 78 km

Enkhuizen – Den Helder 67 km

3 DAGEN

Amsterdam – Hoorn 52 km

Hoorn – Medemblik 48 km

Medemblik – Den Helder 45 km

4 DAGEN

Amsterdam – Volendam 30 km

Volendam – Enkhuizen 48 km

Enkhuizen – Anna Paulowna 50 km

Anna Paulowna – Den Helder 17 km

DE ROUTE VAN AMSTERDAM NAAR DEN HELDER

Wie de fietsroute rond de Zuiderzee begint vanaf het Centraal Station in Amsterdam, fietst over de Piet Heinkade naar IJburg om de route op te pakken. Het is vier kilometer van het station, naar de route. Wanneer je de route op een ander punt langs de Zuiderzee bent begonnen, laat je de stad Amsterdam grotendeels links liggen. Je passeert de grote sluizen in het IJ, de sluizen tussen het IJmeer en de havens van Amsterdam. Het soort van zinkende schip dat je voor je ziet is de ingang van de IJtunnel. Daarna gaat het langs het Buiten IJ naar het dijkdorpje Durgerdam. In het lange lintdorp staan nog veel traditionele Zaanse huisjes. Via de Uitdammerdijk tussen het Kinselmeer en het IJmeer loopt de route via Uitdam naar het schiereiland Marken. Sinds 1957 is dit eiland in de voormalige Zuiderzee verbonden met het vasteland. De straatjes met houten terpwoningen en paalwoningen hebben een grote aantrekkingskracht op mensen van over de hele wereld. De veerboot de Marken Express, brengt je in een half uur over het water naar Volendam. Je kunt natuurlijk ook terugfietsen naar het vasteland om via Monnickendam het vissersdorp Volendam te bereiken. Langs een groene zeedijk gaat het in noordelijke richting naar Hoorn. Heel af en toe loopt het fietspad even boven op de dijk en is er zicht op het Markermeer. Vlak na Scharwoude heb je al een duidelijk zicht op de skyline van Hoorn, gedomineerd door twee markante gebouwen, de Grote kerk en de Koepelkerk. De route loopt dwars door het prachtige centrum van Hoorn, via het Roode-

Steenplein, de Hoofdtoren en de oude binnenhavens. Daarna gaat het verder over de dijk langs het Markermeer naar Enkhuizen. Vlak voor de stad sla je af naar Bovenkarspel. De route gaat over de Overhaal, waar schuiten vanuit de polder in het lagergelegen water van het IJsselmeer getild konden worden. Producten van het land werden hier ook overgeladen in vrachtschepen, die het IJsselmeer op gingen. Bovenkarspel is bekend van de Westfriese Flora, de grote bedrijven die alles te maken hebben met bloembollen, zijn aan weerskanten van de weg te zien. De terrassen aan de haven van Enkhuizen zien er zeer gastvrij uit. Wanneer je aan het einde van de oude haven even over de witte ophaalbrug loopt met je fiets, zie je de bekende Drommedaris, de zuidelijke toegangspoort tot Enkhuizen. Langs het Zuiderzeemuseum gaat het via de IJsselmeerdijk richting Medemblik. Onderweg passeer je de vuurtoren de Ven uit de 17de eeuw, een van de oudste vuurtorens van Nederland. Langs verschillende dijkdorpen bereik je Medemblik. Het eerste wat je ziet is het Kasteel Radboud. Langs de haven gaat het naar het centrum van deze kleine stad. Vlak na Medemblik zie je Gemaal Lely, genoemd naar ingenieur Lely, het brein achter de Zuiderzeewerken. De route loopt dwars door en langs de Wieringermeerpolder, een van de eerste polders in de Zuiderzee. Deze is aangelegd vóór de bouw van de Afsluitdijk. Het verschil tussen oud en nieuw land is niet meer te zien. Slechts door de aanwezigheid van een oude molen of een

De dijk langs het Markermeer, van Hoorn naar Enkhuizen

watertoren, weet je dat het land ouder is. Vlak voor Anna Paulowna steken we het Hooge Oude Veer over. Anna Paulowna ligt in een groot bloembollengebied in de gelijknamige polder. Na de stad fiets je langs de Molenvaart en gaat het met een pontje het Noordhollandsch Kanaal over. Via Julianadorp gaat de route richting Den Helder. Op weg naar de haven passeer je de Rijkswerf Willemsoord, de oude werf van de Koninklijke Marine. Hier zijn nu veel restaurants. Tegenover het oude Fort Harssens vertrekt de veerboot naar Texel.

AMSTERDAM (873.000 INWONERS)

De hoofdstad van Nederland ligt aan het IJ en de monding van de Amstel. De bijnaam is Mokum.

Rond het jaar 1000 werd de regio vanuit Utrecht ontgonnen. In het moerassige

veengebied werden afwateringskanalen gegraven en er ontstond een boerengemeenschap van landontginners. Door de ontwatering begon het veen in te klinken; er moesten dijken gebouwd worden om het lageregelegen land te beschermen tegen het water.

Na een aantal grote overstromingen door stormvloed op de Zuiderzee, werd in de 13de eeuw ook een dijk aangelegd langs de Zuiderzee. Veel rivieren werden afgedamd. Zo werd er ook een dam gemaakt in de Amstel, hieraan dankt Amstelredamme, later verbasterd naar Amsterdam, zijn naam. Het deel van de rivier dat nog buitengaats lag was het Damrak. Dit was het begin van de haven van Amsterdam.

Amsterdam werd voor het eerst vermeld in een document uit 1275, waarin graaf

Purmerend

DE PURMER

WATERLAND

AMSTERDAM

KAART 1

Pampus